

Čo ďalej s európskou poľnohospodárskou politikou

V roku 2022 nás čaká schvaľovanie strategických plánov Spoločnej poľnohospodárskej politiky /SPP/ a nastavenie podmienok pre ich implementáciu.

Prelom rokov znamená aj zásadný prelom v novej SPP – od jej nastavovania a prípravy strategických plánov na proces schvaľovania plánov a ich implementácie.

Debata okolo slovenského Strategického plánu SPP po ukončení skráteného medzirezortného pripomienkového konania (MPK) utíchla. Podľa portálu Slov-Lex stále trvá vyhodnocovanie MPK, v rámci ktorého bolo zaslaných vyše 500 pripomienok. Dá sa predpokladať, že ministerstvom avizovaný neskorší termín – koniec januára – na predloženie plánu Európskej komisii nebude dodržaný.

Slovensko tak aj vyše mesiac po uplynutí oficiálnej lehoty na odovzdanie plánu (1.1.2022) zostáva medzi siedmimi krajinami, ktoré Strategický plán doteraz nepredložili.

Komisia nemá sankčný nástroj v prípade nedodržania termínu zo strany členskej krajiny a treba povedať, že oneskorené odovzdanie nebolo prekvapením (tretina krajín oficiálny termín nestihla).

Základná legislatíva bola prijatá až v decembri 2021 a na sekundárnej legislatíve (delegované a vykonávacie akty) sa stále pracuje. Faktorom tiež bolo, že niektoré členské štáty prechádzali v závere roka zmenou vlády. Počet zaslaných pripomienok v prípade slovenského MPK zase hovorí o nedostatočnej komunikácii so zainteresovanými stranami, ktorá musí byť teraz dobehnutá na poslednú chvíľu.

Čo najskôr

Komisár Wojciechowski nedávno vyzval krajiny, ktoré plány neodovzdali, aby tak urobili čo najskôr kvôli tomu, aby Komisia mohla hodnotiť všetky návrhy podľa rovnakých kritérií. Dá sa však predpokladať, že z rovnakého dôvodu Generálne riaditeľstvo Komisie pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka (DG AGRI), ktoré má na starosti hodnotenie strategických plánov, nezačne s hodnotením, pokiaľ nebude mať k dispozícii všetky plány. Posúvanie predloženia plánov však nie je o nedodržaní lehoty, ale o zhoršení situácie pre poľnohospodárov, ktorým sa takto kráti čas na prispôbenie sa novým podmienkam po definitívnom schválení plánu. Tu už je možné hovoriť najskôr o jeseni, takže

finálne nastavenie bude známe len krátky čas pred jeho implementáciou od 1. januára 2023. Hodnotenia strategických plánov členských krajín, ktoré Komisia vypracuje (tzv. observation letters), budú verejne k dispozícii. Proces bude náročný pre rozdielnosť krajín ako aj z dôvodu, ktorý spomína portál Euractiv, že niektoré krajiny zvolili známu taktiku „zaplavenia“ Komisie informáciami, čo sťažuje posúdenie podstaty (napr. španielsky strategický plán má 4492 strán).

Kritika ekoschém

Zverejňovanie strategických plánov členských krajín sprevádzajú kritické hodnotenia ich nastavenia. V súvislosti so slovenským sa objavila kritika environmentálnej iniciatívy vedcov a odborníkov ESSENCE, ktorá poukazuje na nedostatočné adresovanie poklesu biodiverzity. Kritika smeruje hlavne k návrhu ekoschém, kde iniciatíva kritizuje dobrovoľné uplatnenie a požaduje zaradenie týchto postupov už do rozšírenej kondicionality, ktorú musia spĺňať všetci poľnohospodári. Podstatnou úlohou pre členské krajiny je na najbližšie obdobie konkrétne nastavenie jednotlivých opatrení strategického plánu a návrh súvisiacej legislatívy. Niektoré krajiny už výrazne pokročili a už do tohto času predložili niekoľko legislatívnych návrhov súvisiacich so strategickým plánom. Komunikácia so zainteresovanými stranami a nastavovanie nástrojov poľnohospodárskej politiky a súvisiacej legislatívy sa teda ani na Slovensku predložením plánu Komisii nekončí. V súvislosti s právnym rámcom na úrovni EÚ sa ešte stále dopracováva sekundárna legislatíva SPP. Komisia ešte v decembri tlačila na schválenie najpodstatnejšej sekundárnej legislatívy s odôvodnením, aby členské krajiny mali tieto nariadenia k dispozícii pred odovzdaním strategických plánov. Hlasovanie sa malo uskutočniť necelé dva dni po tom, ako poslanci dostali znenie dvoch delegovaných nariadení k dispozícii (lehota je štandardne dva mesiace). To vyvolalo kritiku zo strany europoslancov a poľnohospodársky výbor COMAGRI presunul hlasovanie na január 2022. Podstatná časť sekundárnej legislatívy je teda v tomto období už schválená, zvyšok bude schválený do júna 2022.

Previazanosť na Európsku zelenú dohodu

Vyvstáva tu opätovne otázka, nakoľko je Európsky parlament rovnocenným partnerom pre Komisiu

ako spoluzákonodarca. Problémom nie je len krátkosť lehôt. Komisia sa tiež silou mocou usiluje previazať strategické plány s cieľmi Európskej zelenej dohody (EZD). V rámci základných nariadení SPP sa jej to nepodarilo – napĺňanie cieľov EZD je uvedené len v rámci odôvodnenia 125, pričom legislatívne články odvolávku neobsahujú. A článok 118 v odseku 4 vyslovene hovorí, že „schválenie plánu vychádza výhradne z aktov, ktoré sú pre členské štáty právne záväzné“, a tými stratégiemi EZD nateraz nie sú. Druhým pokusom Komisie bolo presadiť záväzok cez vykonávacie nariadenie (v skrátrenom termíne) – to tiež kvôli odporu členských krajín ako aj pripomienkam zainteresovaných strán (napr. Copa-Cogeca) nevyšlo.

Komisár Wojciechowski sa nedávno vyjadril, že návrhy strategických plánov musia jasne deklarovať, ako plánujú krajiny plniť ciele Stratégie v oblasti biodiverzity a Z farmy na stôl – v opačnom prípade ich Komisia vyzve k úprave plánu. Paradoxom je, že nejde o protirečenie k jeho vyjadreniu z jesene 2021, keď povedal, že je nemožné, aby bol strategický plán členskej krajiny zamietnutý, ak nezahŕňa napĺňanie cieľov EZD. Faktom totiž je, že aj keď schválenie plánu môže byť len na základe legislatívnych aktov, na hodnotenie plánu môže Komisia použiť aj nelegislatívne kritériá. V praxi sa teda členská krajina bude snažiť negatívne hodnotenie Komisie korigovať určitým zahrnutím týchto cieľov do svojho strategického plánu. A tlak Komisie je v tomto smere enormný. Slovenský strategický plán obsahoval v rámci kapitoly Strategické vyhlásenie tvrdenie, že „pri výrobe potravín má Slovensko v súlade s cieľmi Európskej zelenej dohody ambíciu znížiť využívanie pesticídov, umelých hnojív a antimikrobiálnych látok“, čo SPPK pripomienkovala, keďže uvedené by bolo nekompatibilné s cieľom Strategického plánu zvyšovať živočíšnu a rastlinnú výrobu. Slovensko navyše využíva pesticídy, priemyselné hnojivá a antimikrobiálne látky v oveľa nižšej miere ako je priemer EÚ. Pripomienka bola akceptovaná a znenie má byť preformulované v zmysle, aby odrážalo situáciu v SR.

Implementácia strategických plánov členských krajín nebude determinovaná len legislatívou SPP, ale aj všetkou legislatívou s dopadom na sektor.

Očakávané udalosti

Čo sa týka najbližšieho obdobia, je potrebné v tejto súvislosti spomenúť predovšetkým revíziu smernice o udržateľnom používaní pesticídov, ktorú Komisia plánuje predložiť 23. marca. Práve touto revíziou môže začať pretavovanie cieľov EZD do legislatívy – podľa textu stratégie Z farmy na stôl sa očakáva zahrnutie cieľa znížiť riziko a použitie pesticídov o 50%. Počas roka 2022 by mala Komisia predložiť aj legislatívne návrhy týkajúce sa nastavenia cieľov obnovy prírody, čo súvisí s biodiverzitou.

Ďalšou témou v roku 2022 s dopadom na sektor je obnovenie licencie pre použitie glyfosátu, keďže v decembri vyprší platnosť tej súčasnej. Ide o kontroverznú tému, keďže stále pretrváva rôznosť názorov na vplyv glyfosátu na zdravie a životné prostredie. Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (EFSA) aj Európska chemická agentúra (ECHA) v súčasnosti zvažujú obnovenie schválenia používania glyfosátu.

Ďalšou témou roka bude návrh regulačného rámca pre certifikáciu odstraňovania uhlíka (tretí kvartál 2022). To súvisí s klimatickým balíkom FitFor55, ktorého legislatívne návrhy majú zvýšiť zachytávanie uhlíka z atmosféry – prirodzeným spôsobom ako aj technologicky. Keďže technologické riešenia sú nateraz veľmi nákladné, dôraz sa kladie – zvlášť v horizonte do roku 2030 – na uhlíkové poľnohospodárstvo, čo bude mať výrazný dopad na sektor.

Dopad na poľnohospodárstvo bude mať aj návrh spoplatnenia dovozu s vysokými emisiami uhlíka v rámci Mechanizmu kompenzácie uhlíka na hraniciach (CBAM), o ktorom sa bude tento rok rokovať. CBAM predpokladá dodatočný poplatok za dovoz elektriny, cementu, hliníka, hnojív a výrobkov zo železa a ocele do EÚ v závislosti od emisného obsahu výroby. Poľnohospodárstvo už teraz prežíva enormný nárast cien vstupov – zvlášť hnojív (ako dôsledok rastúcich cien energií). CBAM je snaha o zdrazenie vysoko emisného dovozu s cieľom chrániť podniky EÚ pred nekalou konkurenciou ako aj predchádzať „úniku“ uhlíka za hranice EÚ. V súčasnom návrhu CBAM nie sú zahrnuté poľnohospodárske produkty. Zahnutie hnojív však znamená dodatočné náklady pre poľnohospodárov. Návrh CBAM je teraz v rukách Európskeho parlamentu a členských štátov, ktoré sa budú musieť dohodnúť na nastavení. V parlamente je návrh v kompetencii Výboru pre životné prostredie (ENVI). Tento mesiac sa k CBAM vyjadril aj poľnohospodársky výbor AGRI a predložil svoje stanovisko, v ktorom varuje pred nepredvídateľným vplyvom mechanizmu CBAM na odvetvie poľnohospodárstva EÚ (zvýšenie nákladov zahrnutím hnojív do CBAM). Medzi návrhmi v stanovisku je tiež podpora opatrení na prispôsobenie sa zmenám cien hnojív, resp. financovanie prostredníctvom SPP. Doplnenia odhlasované v AGRI tiež žiadajú budúce rozšírenie CBAM na poľnohospodárske produkty. To môže byť vnímané ako spôsob, ako vyrovnať konkurenčné podmienky, ale aj ako protekcionizmus s negatívnym dopadom na vzťahy s obchodnými partnermi.

V roku 2022 bude tiež debata o spornej otázke úpravy génov, keďže Komisia pracuje na návrhu právneho rámca v tejto oblasti. Úpravy génov v poľnohospodárstve EÚ sa stali stredobodom pozornosti od rozhodnutia Európskeho súdneho dvora v roku 2018, ktoré deklarovalo, že organizmy získané mutagenezou predstavujú geneticky modifikované organizmy a v zásade sa na ne vzťahujú povinnosti uvedené v smernici o GMO. Existujú náznaky, že exekutíva EÚ je čoraz viac naklonená k použitiu technológie, o čom svedčia aj nedávne vyjadrenia podpredsedu Komisie F. Timmermansa, ktorý úpravu génov považuje za súčasť udržateľnosti v agropotravinárstve.

V roku 2022 bude predložená aj taxonómia pre poľnohospodársky sektor. Taxonómia súvisí s cieľom uhlíkovej neutrality a stanovuje jednotné kritériá na určenie toho, či je konkrétna činnosť environmentálne udržateľná. Má za cieľ presmerovať investície do udržateľnejších činností. Politika EÚ bude do budúcnosti postavená na taxonómii a bude sa vyžadovať, aby finančné inštitúcie

zverejňovali informácie, či sú ich činnosti v súlade s taxonómiou. Ak aktivity poľnohospodárov nebudú v súlade s taxonómiou, náklady na financovanie sa im zvýšia. O nastavení taxonómie pre poľnohospodárstvo v súčasnosti Komisia rokuje s členskými krajinami.